

تأثیر اجرای بسته تحولی مدرسه خوانا بر مهارت‌های خواندن، نوشتن و آداب و مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان دوره ابتدایی^۱

محسن ایزان^۲

افسانه احمدی علی آبادی^۳

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی تأثیر اجرای بسته تحولی مدرسه خوانا بر مهارت‌های خواندن، نوشتن و آداب و مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهر پیرانشهر انجام گرفت. روش پژوهش، شبه‌تجربی و از نوع طرح پیش‌آزمون - پس‌آزمون با دو گروه آزمایش و دو گروه کنترل بود. جامعه‌آماری پژوهش کلیه دانش‌آموزان پایه چهارم ابتدایی شهر پیرانشهر بودند. با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای، چهار کلاس (۱۴۰ نفر) یعنی دو کلاس گروه آزمایشی (۷۰ نفر) و دو کلاس گروه کنترل (۷۰ نفر) انتخاب شدند. در جمع‌آوری داده‌های آماری، از آزمون محقق‌ساخته تشخیصی سطح خواندن و نوشتن و پرسش‌نامه محقق‌ساخته یادگیری مهارت‌های زندگی استفاده شده است. روایی صوری و محتوایی این پرسش‌نامه‌ها توسط اساتید و صاحب‌نظران مهارت‌های زندگی و علوم تربیتی تأیید گردید. پایایی دو آزمون خواندن و نوشتن به روش موازی یا آزمون‌های هم‌تا به ترتیب ۰/۸۷ و ۰/۸۲ و ضریب‌آلفای کرونباخ برای پایایی پرسش‌نامه مهارت‌های زندگی ۰/۷۸ به دست آمد. داده‌ها با استفاده از آزمون تحلیل کوواریانس و با نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۶ تحلیل شد. یافته‌ها نشان داد دانش‌آموزانی که بسته تحولی مدرسه خوانا را

تأیید نهایی: ۱۴۰۱/۱۰/۲۸

۱. تاریخ وصول: ۱۴۰۰/۰۵/۰۳

۲. نویسنده‌مسئول: مدیر مدرسه، دانش‌آموخته دکتری مدیریت آموزشی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران Mohsenizan68@gmail.com

۳. آموزگار مقطع ابتدایی، دانش‌آموخته کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، دانشگاه پیام نور، ارومیه، ایران

دریافت کرده بودند، در مهارت‌های خواندن، نوشتن و مهارت‌های زندگی در مقایسه با گروهی که بسته تحولی مدرسه خوانا را دریافت نکرده بودند، نمره بیشتری کسب کرده‌اند؛ بنابراین بهتر است معلمان با به‌کارگیری رویکرد تلفیقی، اهتمام به تقویت مهارت‌های زبانی و مهارت‌های زندگی به فراخور در برنامه‌های درسی مختلف داشته باشند.

کلید واژه‌ها: طرح مدرسه خوانا، مهارت خواندن، مهارت نوشتن، آداب و مهارت‌های زندگی، دوره ابتدایی.

۱. مقدمه

دوره ابتدایی دوره طلایی و پنجره فرصت آموزش و پرورش است. زیرا سنین کودکی و دوره ابتدایی، دوره پایه‌ریزی ساختار شخصیتی و رفتاری کودک، شکل‌گیری رشد عقلانی، اجتماعی و عاطفی و شخصیت آدمی و توسعه مهارت‌های بنیادی و حرکتی فرزند آدمی است. مهارت‌های چهارگانه زبانی (خواندن و نوشتن، گوش‌دادن و صحبت کردن)، حساب کردن و آداب و مهارت‌های زندگی، هدف‌های اصلی و اساس و پایه آموزش و پرورش، به‌ویژه در دوره ابتدایی را تشکیل می‌دهند. پژوهش‌های متعددی بر اهمیت مهارت‌های خواندن و نوشتن در دوره ابتدایی صحنه می‌گذارند و صاحب‌نظران بر این موضوع تأکید دارند که زبان و توانایی‌های چهارگانه زبانی از ابزارهای کلیدی برقراری ارتباط و زیربنای فعالیت‌های آدمی هستند، و بخش قابل‌توجهی از فرایند تبادل افکار، احساسات، اطلاعات و دانش بشری، رمزگشایی کلمات و متن‌های ناآشنا، دستیابی به ذخایر بی‌انتهای تجربه بشری، کسب آداب و مهارت‌های اجتماعی مانند تعامل با دیگران، تشکر و قدردانی، گوش‌دادن به دیگران و انتقال فکر به‌وسیله آن‌ها انجام می‌گیرد. علاوه بر آن، یادگیری زبان و مهارت‌های خواندن و نوشتن وسیله یادگیری‌های دانش‌آموزان در حوزه‌های مختلف مانند ریاضی، علوم، جغرافی، تاریخ و غیره، تفکر و حل مسئله، رشد مهارت‌های کودک‌دکان و توانایی تحصیلی آن‌ها، یا به تعبیری دقیق‌تر، کلید تمام یادگیری‌ها هم هست. همچنین یادگیری آداب و مهارت‌های زندگی در این دوره خشت اول زندگی اجتماعی افراد محسوب می‌شود و با یادگیری آن‌ها می‌توان انتظار داشت فرد در زندگی خانوادگی و اجتماعی نقش مفید و سازنده‌ای داشته باشد. بنابراین یادگیری زبان و مهارت‌های زبانی و آداب و مهارت‌های زندگی می‌تواند آینده تحصیلی و اجتماعی فرد را تضمین و عدم یادگیری آن سبب شکست تحصیلی یا اجتماعی دانش‌آموز در آینده شود (وایلد، مایوکس و ادموندز^۱، ۲۰۰۸؛ پیتان^۲، ۲۰۱۷؛ به نقل از شیوه‌نامه اجرایی طرح مدرسه خوانا، ۱۴۰۰: ۳).

1. Wilde, Mayeux & Edmunds
2. Pitán

وضعیت موجود سطح مهارت‌های ۴گانه زبانی (خواندن و نوشتن، گوش‌دادن و صحبت‌کردن) و آداب و مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان دوره ابتدایی مناسب نیست. زیرا ارزشیابی‌های ملی از وضعیت خواندن و نوشتن دانش‌آموزان در دوره‌های مختلف از ضعف‌های قابل‌توجه در این زمینه‌ها حکایت دارد. برای مثال، سلسیلی (۱۳۹۸)، در پژوهش «ارزشیابی برنامه درسی فارسی دوره اول ابتدایی در سطح برنامه درسی اجراشده» نشان داد که چالش‌ها و کاستی‌های قابل‌توجهی از نظر ویژگی‌های محتوایی، روش آموزش، موقعیت‌های یادگیری، ارزشیابی از آموخته‌ها، کاربرد مواد و منابع آموزشی، زمان‌بندی، مکان و فضای آموزش، و بستر اجرایی وجود دارد. از نظر آموزش خط تحریری و محتوا، و روش آموزش در مناطق دوزبانه نیز، موانع و کاستی‌های قابل‌توجهی در برنامه درسی اجرا شده‌ی فارسی دوره اول ابتدایی مشهود است.

پاشا شریفی و دانش‌پژوه (۱۳۸۳)، در طرح سنجش ملی پیشرفت تحصیلی زبان فارسی نشان دادند که ضعف عمده دانش‌آموزان در خواندن و فهمیدن متون، درک معنا و کاربرد کلمه‌ها، دستور و آیین نگارش می‌باشد که حتی از حداقل سطح مورد انتظار (۶۰ درصد نمره آزمون) پایین‌تر است. همچنین، باتوجه‌به عملکرد متغیر جنسیت یافته‌های این طرح نشان داد که متوسط عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دختر، بالاتر از متوسط عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان پسر است.

یافته‌های عباسی، دانشگر و خسروی (۱۳۹۸: ۱۷۴-۱۷۳)، از ضعف کلی دانش‌آموختگان دوره متوسطه حکایت دارد که ریشه‌های آن را باید در دوره ابتدایی جست‌وجو نمود. علاوه بر این، یکی از مهم‌ترین دلایل تکرار پایه دانش‌آموزان پایه‌های پایین‌تر، ضعف اساسی آن‌ها در خواندن و نوشتن و آداب و مهارت‌های زندگی است. به عبارتی می‌توان گفت هرچند دانش‌آموزان در حال حاضر به مدرسه می‌روند و در خلال برنامه‌درسی خواندن و نوشتن می‌آموزند؛ اما این بیشتر شامل توانایی روخوانی و رونویسی است و دانش‌آموزان به سطح مهارت در موضوع بسیار مهم خواندن و نوشتن دست پیدا نمی‌کنند. نتایج دانش‌آموزان ایرانی در آزمون بین‌المللی خواندن و نوشتن (پرلز^۱) نیز تأییدی بر این وضعیت است. گزارش‌های

مرکز ملی مطالعات پرلز حاکی از آن است که جایگاه ایران در پرلز ۲۰۰۱ میان سی و پنج کشور شرکت‌کننده رتبه ۳۲، در پرلز ۲۰۰۶ میان چهل و پنج نظام آموزشی جهان رتبه ۴۰، در پرلز ۲۰۱۱ میان چهل و پنج نظام آموزشی جهان رتبه ۳۸ و در پرلز ۲۰۱۶ میان پنجاه نظام آموزشی جهان رتبه ۴۵ بوده است و همچنین، عملکرد دانش‌آموزان دختر در ایران بهتر از دانش‌آموزان پسر بوده است (کبیری، کریمی و بخشعلی‌زاد، ۱۳۹۶: ۲۲). جدول شماره ۱ وضعیت کشور را در دوره‌های مختلف آزمون پرلز نشان می‌دهد.

جدول ۱: نمرات دانش‌آموزان ایرانی در آزمون پرلز

سال	رتبه ایران	نمره ایران	تعداد کشورها	نمره میانگین بین‌المللی
۲۰۰۱	۳۲	۴۱۴	۳۵	۵۰۰
۲۰۰۶	۴۰	۴۲۱	۴۵	۵۰۰
۲۰۱۱	۳۸	۴۵۷	۴۵	۵۰۰
۲۰۱۶	۴۵	۴۲۸	۵۰	۵۰۰

زیرساخت نظری آموزش مهارت‌های زندگی مبتنی بر نظریه یادگیری اجتماعی بندورا است که به نحوه یادگیری کودکان و نوجوانان از طریق مشاهده رفتار دیگران و پیامدهای آن تأکید دارد. در نظریه یادگیری اجتماعی بندورا، یادگیری فرایندی فعال و تجربه‌مدار است و فراگیران با مشارکت فعالانه در جریان یادگیری و آموزش، مهارت‌های زندگی را یاد می‌گیرند (شایر و پوتوین^۱، ۱۹۹۸؛ به نقل از پرتو، ۱۳۹۴: ۱۴۹-۱۵۰).

مهارت‌های زندگی، مهارت‌های خاصی هستند که برای افراد امکان یک زندگی توأم با رضایت را فراهم می‌آورند. شیوه‌های رویارویی با مسائل موجود و نوظهور، هماهنگی و سازگاری با تغییرات، نحوه ارتباط با دیگران، فشارهای ناشی از شرایط محیطی، نمونه‌هایی از مسائل هستند که بیش‌ازپیش در عصر جدید مطرح می‌شوند. بنابراین زندگی در چنین شرایطی مهارت‌های خاص

خودش را می‌طلبد. مهارت‌هایی که بتواند برای فرد، درست زیستن یعنی زندگی سالم و توأم با نشاط و صلح و بالندگی و کارآمدی را به ارمغان بیاورد (ماتيو و همکاران^۱، ۲۰۱۵: ۲۷۰).

مهارت‌هایی که سازمان بهداشت جهانی^۲ برای داشتن زندگی فردی و اجتماعی موفق معرفی کرده است: ۱- مهارت خودآگاهی، ۲- مهارت همدلی، ۳- مهارت روابط بین‌فردی، ۴- مهارت ارتباط مؤثر، ۵- مهارت مقابله با استرس، ۶- مهارت مدیریت هیجان، ۷- مهارت حل مسئله، ۸- مهارت تصمیم‌گیری، ۹- مهارت تفکر خلاق، ۱۰- مهارت تفکر نقادانه (سازمان بهداشت جهانی، ۱۳۷۷: ۳۵).

آداب و مهارت‌های زندگی مورد تأکید در طرح مدرسه خوانا، مهارت‌های ادب، مسئولیت‌پذیری و جرئت‌ورزی هستند. در پرورش مهارت ادب باید به گونه‌ای عمل کرد که دانش‌آموزان آگاهانه، با انتخاب، اختیار و خویشتن‌دارانه به خالق، خود، دیگران (خانواده، دوستان، هم‌وطنان و هم‌نوعان) و محیط (اماکن، طبیعت و محیط‌زیست) احترام بگذارند، ارزش قائل شوند و رفتار و کردارشان نشانگر ادب‌شان باشد. همچنین، در پرورش مهارت مسئولیت‌پذیری، دانش‌آموزان نسبت به خود، دیگران و محیط احساس تعهد، وابستگی و مسئولیت‌کنند و نسبت به هر رفتار و عملی که در قبال آن‌ها انجام می‌دهند باید پاسخگو باشند و در پرورش مهارت جرئت‌مندی، توانایی نه گفتن داشته باشند و از توانمندی‌ها و قابلیت‌های فردی، خانوادگی، سازمانی و غیره برای بهره‌کشی، ظلم یا سوءاستفاده از دیگران، محیط‌زیست و غیره بپرهیزند. با بهره‌گیری از قابلیت‌های زبانی و دیگر قابلیت‌ها برای احقاق حقوق خود، محیط‌زیست و غیره حمایت آگاهانه داشته باشند (شیوه‌نامه اجرایی طرح مدرسه خوانا، ۱۴۰۰: ۳).

درباره آداب و مهارت‌های زندگی در دوره ابتدایی نیز پژوهش‌های چندانی وجود ندارد و یافته‌های این پژوهش‌ها نیز متناقض است و نشان از مسئله‌بودن آن دارد. نتیجه‌ی پژوهش جوادپور، عزیزی و نوروززاده (۱۳۹۳)، با عنوان «میزان تحقق اهداف مهارت‌های زندگی در دانش‌آموزان دوره ابتدایی» حاکی از آن است که

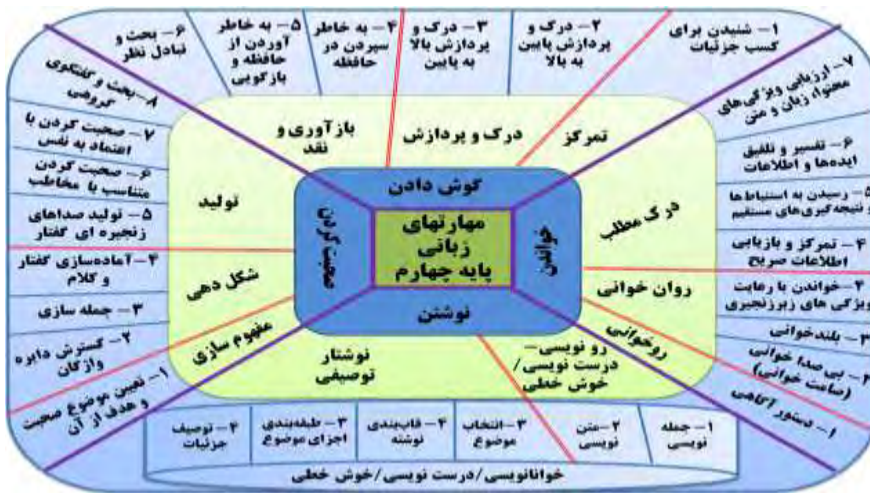
1. Matthew et al
2. World Health Organization

مهارت‌های زندگی در محورهای تفکر خلاق، تصمیم‌گیری، ارتباطات اجتماعی، خودآگاهی، همدلی، ارتباط بین‌فردی، حل مسئله، مقابله با هیجان و مقابله با استرس در دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهرستان‌های استان تهران تحقق یافته است، اما نتیجه‌ی پژوهش یوسفی و صمدی (۱۳۹۶: ۱۴۱)، با عنوان «میزان موفقیت برنامه درسی آداب و مهارت‌های زندگی اسلامی (طرح کرامت) بر کسب مهارت حل مسئله دانش‌آموزان» نشان داده است که موفقیت برنامه‌ی آموزش آداب و مهارت‌های زندگی اسلامی (طرح کرامت) بر کسب توانایی مهارت حل مسئله دانش‌آموزان، نیازمند رشد و بالندگی بیشتری است.

اسداللهی، قاسمی زاده و دهقانی (۱۳۹۵: ۷۹)، در پژوهشی با عنوان «تحلیل محتوای کتاب تعلیمات اجتماعی ششم بر اساس مؤلفه‌های سند تحول بنیادین» تأیید می‌کنند که در کتاب مطالعات اجتماعی پایه‌ی ششم، به آداب و مهارت‌های زندگی در سطح متوسط توجه شده است. همچنین لی و همکاران^۱ (۲۰۲۰: ۹-۱)، در پژوهشی با هدف تأثیر آموزش مهارت‌های زندگی بر افسردگی و تنظیم هیجانی دانش‌آموزان ابتدایی در قالب یک کار تجربی به این نتیجه رسیدند که آموزش مهارت‌های زندگی برای شاگردان ابتدایی منجر به رشد تنظیم هیجانی و کاهش علائم افسردگی در بین پسران (نه دختران) می‌شود.

تعمق در نتایج فوق نشان می‌دهد که آموزش و پرورش دوره ابتدایی (پیش‌دبستانی و دبستانی) کشور با یک مسئله بسیار اساسی و اثرگذار مواجه است. مسلماً نظام آموزش و پرورش و آموزش ابتدایی با هدف تسهیل یادگیری‌های پایه و اساسی دانش‌آموزان شکل گرفته و درصدد تحقق این هدف است و تمامی تلاش‌ها برای تدوین برنامه‌های درسی جدید و روش‌های نوین یاددهی - یادگیری در این راستا انجام می‌شود. اما چنین مسئله‌ای نیازمند توجه ویژه است. بنابراین معاونت آموزش ابتدایی وزارت آموزش و پرورش در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ بر آن شد تا راهکاری با عنوان «مدرسه خوانا: تقویت و ارتقای تلفیقی، مشارکتی و مدرسه محور مهارت‌های چهارگانه زبانی و آداب و مهارت‌های زندگی» را طراحی و اجرا نماید. کلمه‌ی خوانا حاصل اتصال حروف اول، کلمه‌های خواندن، نوشتن و آداب و

مهارت‌های زندگی است و هدف آن تلفیق مهارت‌های زندگی (ادب، جرئت‌ورزی و مسئولیت‌پذیری) با مهارت‌های زبانی است. از طرفی نتایج پژوهش‌ها، ضعف دانش-آموزان ما را در مقاطع مختلف تحصیلی در مورد مهارت‌های زبانی نشان داده‌اند و از طرف دیگر دوره‌ی ابتدایی، دوره‌ی طلایی برای توجه به پرورش مهارت‌های زبانی و آداب و مهارت‌های اجتماعی است. از این رو اجرای طرحی که پرورش هر دو مهارت ذکر شده در آن لحاظ شده است، ضروری به نظر می‌رسد. طرحی که دارای چند نوآوری بسیار مهم به شرح ذیل می‌باشد: نوآوری اول: ایجاد تحول در نظام آموزشی بر اساس چرخش‌های اساسی و تحول‌آفرین سند تحول بنیادین یعنی حرکت از حافظه محوری به مهارت محوری و پرورش خلاقیت (راهکار ۳-۱۷ و راهکار ۱-۱۶، مبنی بر اصلاح و به‌روزرسانی روش‌های تعلیم و تربیت با تأکید بر روش‌های فعال و خلاق و طراحی فعالیت‌های یادگیری مهارتی در تمام ساحت‌های تربیتی) و تغییر نقش معلم به مربی (راهکار ۶-۱۱ راهبری معلمان و تقویت نقش مربیگری آنان) است. نوآوری دوم: بهره‌گیری از جدیدترین یافته‌های علمی در زمینه تغییرات و تحولات آموزشی، یعنی تلفیقی بودن، مشارکتی بودن و مبتنی بودن بر محیط (مدرسه محوری) و انجام عملی طرح بر اساس آن‌هاست، که فعالیتی بسیار ضروری و پیچیده است. نوآوری سوم: بهره‌گیری از جدیدترین یافته‌های علمی در زمینه پروژه‌های آزمایشی است؛ لذا هدف پژوهش حاضر، بررسی تأثیر اجرای طرح مدرسه خوانا بر مهارت‌های خواندن، نوشتن و آداب و مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان پایه‌ی چهارم مدارس ابتدایی شهر پیرانشهر می‌باشد. شکل زیر تماتیک مربوط به مؤلفه‌های مهارت‌های زبانی پایه چهارم در طرح خوانا را نشان می‌دهد.

شکل ۱. مؤلفه‌های مهارت‌های زبانی پایه چهارم مربوط به طرح خوانا

۱-۱. سؤال اصلی پژوهش: آیا اجرای طرح مدرسه خوانا منجر به ارتقای تلفیقی، مشارکتی و مدرسه‌محور مهارت‌های زبانی (خواندن و نوشتن) و آداب و مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان پایه چهارم ابتدایی می‌شود؟

سوالات تحقیق

۱. آیا اجرای طرح مدرسه خوانا منجر به بهبود عملکرد خواندن دانش‌آموزان پایه چهارم ابتدایی می‌شود؟
۲. آیا اجرای طرح مدرسه خوانا منجر به بهبود عملکرد نوشتن دانش‌آموزان پایه چهارم ابتدایی می‌شود؟
۳. آیا اجرای طرح مدرسه خوانا منجر به ارتقای آداب و مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان پایه چهارم ابتدایی می‌شود؟

۲-۱ روش پژوهش

انتخاب یک طرح خاص بستگی دارد به هدف‌های آزمایش، نوع متغیرها و عوامل محدودکننده‌ای که تحقیق در آن شرایط انجام می‌گیرد. از آنجاکه در تحقیق رفتاری انتخاب آزمودنی‌ها و قراردادن آن‌ها در گروه‌ها به‌ندرت امکان‌پذیر است و مداخله‌های آزمایشی و گواه به طریق تصادفی انجام نمی‌گیرد، طرح این پژوهش از

نوع شبه‌آزمایشی است. متغیر مستقل در این پژوهش، اجرای طرح مدرسه خوانا (آموزش مهارت‌های خواندن، نوشتن و آداب و مهارت‌های زندگی) است و متغیر وابسته، نمره عملکرد خواندن، نوشتن و آداب و مهارت‌های زندگی در پایان دوره آموزش بود که شامل یک نوبت تحصیلی می‌باشد.

جامعه آماری این پژوهش شامل تمامی دانش‌آموزان دختر و پسر پایه چهارم ابتدایی شهر پیرانشهر در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ بود. در پژوهش آزمایشی به‌منظور افزایش دقت مطالعه، سعی بر کوچک نمودن جامعه آماری است تا تأثیر مداخله بر متغیرهای وابسته به‌صورت دقیق‌تر مورد مذاقه قرار گیرد. از این‌رو به‌منظور انتخاب چند مدرسه، جهت اجرای پژوهش، از نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای استفاده شده است. برای انجام آن نخست از چهار بخش مختلف شهر پیرانشهر، چهار دبستان (دو دبستان دخترانه و پسرانه) به‌تصادف انتخاب شدند. سپس از هر دبستان یک کلاس چهارم به‌تصادف از میان چندین کلاس چهارم انتخاب شد. بدین ترتیب، گروه نمونه شامل چهار کلاس (۱۴۰ نفر) یعنی دو کلاس گروه آزمایشی (۷۰ نفر) و دو کلاس گروه کنترل (۷۰ نفر)، بود. علت انتخاب دو گروه آزمایش و کنترل دوم، کنترل سطح دشواری پیش‌آزمون و پس‌آزمون و همچنین، کنترل تعامل آزمودنی‌های گروه آزمایش و کنترل اول است. گروه آزمایش متغیر مستقل مداخله را دریافت کرد و گروه کنترل هیچ‌گونه آموزش جدیدی را دریافت نکرد.

در این پژوهش برای جمع‌آوری اطلاعات موردنیاز از ابزارهای زیر استفاده شد:

۱. جهت سنجش عملکرد خواندن و نوشتن دانش‌آموزان، دو آزمون محقق ساخته تهیه شد. جهت تدوین این دو آزمون، مجموعه آزمون‌های پیشرفت تحصیلی تیزهوشان، نمونه دولتی، تیمز و آزمون‌های مشابه مورد بررسی قرار گرفت و سپس یک نمونه ۵۰ سؤالی بر اساس اهداف آموزشی کتاب فارسی (خوانداری و نوشتاری) پایه چهارم ابتدایی تهیه شد. این آزمون‌ها به‌طور نمونه بر روی دانش‌آموزان چهار کلاس اجرا شد. میزان دشواری و تمیز سؤالات آزمون محاسبه گردید و سؤالات نامناسب حذف گردید. در نهایت ۴۰ سؤال باقی ماند که به دو فرم هم‌تا (دو نمونه ۲۰ تایی) برای پیش‌آزمون و پس‌آزمون تبدیل گردید. روایی این آزمون‌ها توسط ۶

نفر از معلمان پایه چهارم بررسی و تأیید شد و پایایی این آزمون به روش موازی یا آزمون‌های هم‌تا برای آزمون خواندن ۰/۸۷ و برای آزمون نوشتن ۰/۸۲ به دست آمد.

۲. به‌منظور سنجش میزان یادگیری مهارت‌های زندگی، از پرسش‌نامه محقق ساخته‌ای مشتعل بر دو بعد آداب و مهارت‌های تجویزی (عزت‌نفس و مسئولیت-پذیری) و نیمه تجویزی (حل مسئله، تفکر نقاد و خلاق) استفاده شد. سؤالات این پرسش‌نامه ۵ گزینه‌ای و به روش لیکرت به طور مستقیم و معکوس نمره‌گذاری شده و نمره نهایی آن ۵۰ تا ۲۵۰ است. شایان‌ذکر است دو بعد مذکور و مهارت‌های مربوط به آن‌ها، در دستورالعمل اجرایی طرح مدرسه خوانا به آن‌ها اشاره شده است. روایی صوری و محتوایی این پرسش‌نامه توسط اساتید و صاحب‌نظران مهارت‌های زندگی و علوم تربیتی تأیید گردید. پایایی آن از طریق ضریب آلفای کرونباخ، ۰/۷۸ محاسبه گردید.

برای انجام پژوهش، پس از اجرای پیش‌آزمون، طرح مدرسه خوانا و آموزش مهارت‌های مربوط به آن (خواندن، نوشتن و آداب و مهارت‌های زندگی) در کلاس-های گروه آزمایشی به مدت یک نوبت تحصیلی، اجرا شد. جهت آموزش گروه آزمایشی، هر جلسه طرح درس به روش‌های علمی و تجربی به کار می‌رفت که نمونه‌ای از این طرح درس‌ها آورده شده است. بعد از اتمام آموزش‌ها برای هر دو گروه پس‌آزمون اجرا گردید و در نهایت داده‌ها در دو بخش آمار توصیفی (تعداد، میانگین و انحراف معیار) و استنباطی (آزمون تحلیل کواریانس) و با استفاده از نرم-افزار Spss نسخه ۲۶ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

۲. یافته‌های پژوهش

در جدول شماره (۱)، میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای تحقیق در پیش-آزمون و پس‌آزمون ارائه شده است.

جدول ۱. میانگین و انحراف استاندارد نمرات گروه آزمایش و کنترل در آزمون‌های خواندن، نوشتن و مهارت‌های زندگی

متغیرها	گروه‌ها	پیش‌آزمون		پس‌آزمون	
		میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد
خواندن	آزمایش	۱۵/۲۷	۱/۶۹۳	۱۸/۲۰	۱/۰۱۵
	کنترل	۱۵/۴۱	۱/۵۹۲	۱۵/۸۵	۱/۰۳۹
نوشتن	آزمایش	۱۴/۸۵	۱/۴۶۷	۱۷/۵۱	۱/۶۱۲
	کنترل	۱۴/۹۰	۱/۲۲۹	۱۵/۳۷	۰/۸۳۷
مهارت‌های زندگی	آزمایش	۱۵۷/۶۴	۳۷/۱۸۰	۲۰۴/۸۵	۲۰/۶۴۱
	کنترل	۱۶۰/۷۱	۳۷/۲۵۴	۱۷۱/۳۵	۲۸/۴۳۶

بر اساس نتایج به دست آمده از شاخص‌های توصیفی (جدول ۱)، می‌توان چنین عنوان کرد که میانگین دو گروه کنترل و آزمایش در مرحله پیش‌آزمون تفاوت زیادی وجود ندارد، ولی در مرحله پس‌آزمون تفاوت نشان می‌دهد. فرضیه اول: اجرای طرح مدرسه خوانا منجر به بهبود عملکرد خواندن دانش-آموزان پایه چهارم مدارس ابتدایی شهر پیرانشهر می‌شود. به منظور بررسی معنی‌دار تفاوت‌های دو گروه از روش تحلیل کوواریانس استفاده شد که نتایج در جداول (۷، ۵، ۳) ارائه شده است. در ابتدا پیش‌فرض‌های تحلیل کوواریانس یعنی برابری واریانس‌های گروه‌ها در متغیر وابسته و همگن بودن شیب رگرسیون و نرمال بودن متغیرهای وابسته مورد بررسی قرار گرفت و با سطح معنی‌داری $\alpha=0/05$ تأیید شده است.

جدول ۲. نتایج آزمون لوین جهت بررسی همگنی واریانس‌های خطای نمره خواندن در بین گروه‌های آزمایش و کنترل

F	df _۱	df _۲	سطح معناداری
۳/۵۶۵	۱	۱۳۸	۰/۰۶۱

باتوجه به نتایج جدول فوق (۲)، مقدار F لوین در سطح $\alpha=0/05$ معنادار نبود، بنابراین، مفروضه همگنی کوواریانس داده‌ها مورد استنباط قرار گرفت و استفاده از

آزمون تحلیل کوواریانس برای بررسی فرضیه‌ها با پیش فرض همگنی کواریانس بلامانع ارزیابی شد.

جدول ۳. نتایج تحلیل کواریانس برای بررسی تأثیر عمل آزمایشی بر عملکرد خواندن دانش‌آموزان

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجات آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی‌داری	ضریب تأثیر اتا	توان آماری
پیش‌آزمون	۵۲/۰۱۴	۱	۵۲/۰۱۴	۷۷/۰۵۰	۰/۰۰۰	۰/۶۸۴	۱/۰۰۰
اثر اجرای طرح خوانا	۱۹۸/۴۱۵	۱	۱۹۸/۴۱۵	۲۹۳/۹۱۵	۰/۰۰۰		
خطا	۹۱/۸۱۰	۱۳۶	۰/۶۷۵				
جمع کل	۴۰۹۳۴	۱۴۰					

نتایج آزمون تحلیل کوواریانس ارائه شده در جدول (۳) نشان می‌دهد در متغیر خواندن مجموع مجذورات متغیر مستقل برابر ۱۹۸/۴۱۵ می‌باشد که منجر به اندازه آزمون $F=۲۹۳/۹۱۵$ شده است که اندازه این آزمون F در سطح $\alpha=۰/۰۵$ معنادار است، بنابراین فرض پژوهش با ۹۵٪ اطمینان تأیید می‌شود. به عبارت دیگر، بین دو گروه کنترل و آزمایش بعد از تعدیل اثر پیش‌آزمون تفاوت معنادار می‌باشد. باتوجه به میانگین نمرات گروه آزمایش و کنترل در پس‌آزمون به این نتیجه می‌توان رسید که اجرای طرح مدرسه خوانا در مقایسه با عدم آموزش مهارت‌های مدنظر در آن در زمینه عملکرد خواندن دانش‌آموزان پایه‌ی چهارم ابتدایی تأثیر بیشتری را نشان می‌دهد.

فرضیه دوم: اجرای طرح مدرسه خوانا منجر به بهبود عملکرد نوشتن دانش‌آموزان پایه چهارم مدارس ابتدایی شهر پیرانشهر می‌شود.

به‌منظور بررسی معنی‌دار تفاوت‌های دو گروه از روش تحلیل کوواریانس استفاده شد که نتایج در جداول (۵ و ۳) ارائه شده است. در ابتدا پیش‌فرض‌های تحلیل کوواریانس یعنی برابری واریانس‌های گروه‌ها در متغیر وابسته و همگن بودن شیب رگرسیون و نرمال بودن متغیرهای وابسته مورد بررسی قرار گرفت و با سطح معنی‌داری $\alpha=۰/۰۵$ تأیید شده است.

جدول ۴. نتایج آزمون لوین جهت بررسی همگنی واریانس‌های خطای نمره نوشتن در بین گروه‌های آزمایش و کنترل

F	df _۱	df _۲	سطح معناداری
۱۸/۲۵	۱	۱۳۸	۰/۰۷

باتوجه به نتایج جدول فوق (۴)، مقدار F لوین در سطح $\alpha=۰/۰۵$ معنادار نبود، بنابراین، مفروضه همگنی کواریانس داده‌ها مورد استنباط قرار گرفت و استفاده از آزمون تحلیل کواریانس برای بررسی فرضیه‌ها با پیش‌فرض همگنی کواریانس بلامانع ارزیابی شد.

جدول ۵. نتایج تحلیل کواریانس برای بررسی تأثیر عمل آزمایشی بر عملکرد نوشتن دانش‌آموزان

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجات آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی‌داری	ضریب تأثیر اتا	توان آماری
پیش‌آزمون	۶۴/۰۴۲	۱	۶۴/۰۴۲	۶۳/۶۴۸	۰/۰۰۰	۰/۳۸۶	۱/۰۰۰
اثر اجرای طرح خوانا	۸۵/۸۶۲	۱	۸۵/۸۶۲	۸۵/۳۳۴	۰/۰۰۰		
خطا	۱۳۶/۸۴۳	۱۳۶	۱/۰۰۶				
جمع کل	۳۸۲۴۰	۱۴۰					

نتایج آزمون تحلیل کواریانس ارائه شده در جدول (۵) نشان می‌دهد در متغیر نوشتن مجموع مجذورات متغیر مستقل برابر $۸۵/۸۶۲$ می‌باشد که منجر به اندازه آزمون $F=۸۵/۳۳۴$ شده است که اندازه این آزمون F در سطح $\alpha=۰/۰۵$ معنادار است، بنابراین فرض پژوهش با ۹۵٪ اطمینان تأیید می‌شود. به عبارت دیگر، بین دو گروه کنترل و آزمایش بعد از تعدیل اثر پیش‌آزمون تفاوت معنادار می‌باشد. باتوجه به میانگین نمرات گروه آزمایش و کنترل در پس‌آزمون به این نتیجه می‌توان رسید که اجرای طرح مدرسه خوانا در مقایسه با شرایط معمول تدریس در زمینه عملکرد نوشتن دانش‌آموزان پایه چهارم ابتدایی تأثیر بیشتری را نشان می‌دهد. فرضیه سوم: اجرای طرح مدرسه خوانا منجر به افزایش سطح آداب و مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان پایه چهارم مدارس ابتدایی شهر پیرانشهر می‌شود.

جدول ۶. نتایج آزمون لوین جهت بررسی همگنی واریانس‌های خطای نمره آداب و مهارت‌های زندگی در بین گروه‌های آزمایش و کنترل

F	df _۱	df _۲	سطح معناداری
۲۵/۱۸۶	۱	۱۳۸	۰/۰۶۵

باتوجه به نتایج جدول فوق (۶)، مقدار F لوین در سطح $\alpha=0/05$ معنادار نبود، بنابراین، مفروضه همگنی کواریانس داده‌ها مورد استنباط قرار گرفت و استفاده از آزمون تحلیل کواریانس برای بررسی فرضیه‌ها با پیش‌فرض همگنی کواریانس بلامانع ارزیابی شد.

جدول ۷. نتایج تحلیل کواریانس برای بررسی تأثیر عمل آزمایشی بر سطح آداب و مهارت‌های زندگی

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجات آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی‌داری	ضریب تأثیر اتا	توان آماری
پیش‌آزمون	۵۲۳۴۷/۱۷۱	۱	۵۲۳۴۷/۱۷۱	۲۸۷/۷۰۸	۰/۰۰۰		
اثر اجرای طرح مدرسه خوانا	۷۸۱۵۵/۴۶۷	۱	۷۸۱۵۵/۴۶۷	۴۲۹/۵۵۵	۰/۰۰۰	۰/۷۶۰	۱/۰۰۰
خطا	۲۴۷۴۴/۵۷۲	۱۳۶	۱۸۱/۹۴۵				
جمع کل		۱۴۰					

نتایج آزمون تحلیل کواریانس ارائه شده در جدول (۷) نشان می‌دهد در متغیر آداب و مهارت‌های زندگی مجموع مجذورات متغیر مستقل برابر ۷۸۱۵۵/۴۶۷ می‌باشد که منجر به اندازه آزمون $F=429/555$ شده است که اندازه این آزمون F در سطح $\alpha=0/05$ معنادار است، بنابراین فرض پژوهش با ۹۵٪ اطمینان تأیید می‌شود. به عبارت دیگر، بین دو گروه کنترل و آزمایش بعد از تعدیل اثر پیش‌آزمون تفاوت معنادار می‌باشد. باتوجه به میانگین نمرات گروه آزمایش و کنترل در پس-آزمون به این نتیجه می‌توان رسید که اجرای طرح مدرسه خوانا در مقایسه با شرایط معمول تدریس در زمینه آداب و مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان پایه‌ی چهارم ابتدایی تأثیر بیشتری را نشان می‌دهد.

۳. بحث و نتیجه‌گیری

طرح خوانا شامل پرورش چهار مهارت زبانی گوش‌دادن، صحبت‌کردن، خواندن و نوشتن است که هر بخش شامل خرده مهارت‌هایی است. علاوه بر رشد این مهارت‌های زبانی از دیگر اهداف طرح خوانا تلفیق مهارت‌های زبانی با آداب و مهارت‌های زندگی است. براین اساس آموزگاران دوره ابتدایی علاوه بر تقویت مهارت‌های زبانی که سابقاً در کتب فارسی خوانداری و نگارشی به دنبال آن بودند لازم است تا با تلفیق آداب و مهارت‌های زندگی (ادب، جرئت‌ورزی و مسئولیت‌پذیری) در کنار این مهارت‌های زبانی، دانش‌آموزان را برای زندگی بهتر آماده سازند.

در این تحقیق تأثیر اجرای بسته تحولی مدرسه خوانا بر ارتقای تلفیقی، مشارکتی و مدرسه‌محور مهارت‌های خواندن، نوشتن و آداب و مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان پایه چهارم مقطع ابتدایی شهر پیرانشهر مورد بررسی قرار گرفت. فرضیه اول تحقیق مبتنی بر این بود که اجرای طرح مدرسه خوانا منجر به بهبود عملکرد خواندن دانش‌آموزان پایه چهارم ابتدایی می‌شود. دانش‌آموزان گروه‌های آزمایش که مهارت خواندن خود را در ابعاد درست‌خوانی، درک مطلب، خواندن انتقادی، نظر دادن، ابراز وجود، اراده مستقل و غیره با استفاده از طرح خوانا یاد گرفته بودند، نسبت به دانش‌آموزان گروه گواه، نمرات بالاتری در آزمون عملکرد خواندن کسب کردند. در بررسی پیشینه پژوهش، پژوهشی یافت نشد که تأثیر طرح مدرسه خوانا را بر عملکرد خواندن دانش‌آموزان بررسی نماید؛ لذا همسویی و ناهمسویی این یافته با پژوهش‌های دیگر قابل بررسی نیست.

رنجبری و افرشته (۱۳۹۹)، در پژوهش خود نشان دادند که طرح خوانا بر پیشرفت تحصیلی و خودکارآمدی دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهر بندرعباس تأثیر دارد. همچنین، بین پیشرفت تحصیلی و خودکارآمدی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد. همچنین، رنجبری (۱۳۹۹)، در پژوهشی دیگر نشان داد که طرح خوانا بر پیشرفت تحصیلی و خلاقیت دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهر بندرعباس تأثیر دارد و بین پیشرفت تحصیلی و خلاقیت دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.

یکی از موضوع‌های مهم یادگیری، «یادگیری خواندن» می‌باشد که از ارکان زبان‌آموزی است. خواندن از مهم‌ترین مهارت‌هایی است که برای بهبود آموزش و

یادگیری به آن نیازمندیم. با خواندن کتاب، درباره موضوعات مختلف یاد می‌گیریم. برای انجام شغل و زندگی روزمره به آن نیازمندیم؛ بنابراین خیلی مهم است که در مورد عوامل مؤثر بر پیشرفت خواندن بدانیم (کیچ و راوسون، ۲۰۰۵؛ نقل از ولدوند، ۱۳۸۹: ۷۲).

خواندن به عنوان فرایند بیرون‌کشیدن معنی از متن نوشته شده برای برخی هدف‌ها تعریف شده است. مهارت خواندن نیازمند درک معنی از متن به صورت پیوسته است. این فرایند پیچیده، وابسته به رشد دو فرایند تشخیص واژه‌ها و درک مطلب می‌باشد. واژه‌های نوشته شده، بازنمایی رمزی واژه‌های گفتاری هستند و واژه‌های گفتاری بازنمایی رمزی تجربه‌های محیطی و نام‌ها می‌باشند؛ بنابراین توانایی یادگیری خواندن نیازمند فراگیری مهارت‌ها و دانش‌های گوناگونی است که به توانایی‌های شناختی زبانی و غیرزبانی وابسته- اند (ولوتینو^۱، فلچر^۲، اسنولینگ^۳ و اسکنون^۴، ۲۰۰۴: ۵).

مور^۵ (۲۰۰۸: ۲) بهترین تمرین‌ها برای آموزش استراتژی‌های یادگیری خواندن شامل: آموزش بر اساس ادامه پایه اول دبستان، آموزش و توضیح شفاف و مستقیم، تشویق دانش‌آموزان به همکاری، متصل کردن خواندن بچه‌ها به زندگی بیرون از مدرسه، آموزش متمرکز، توسعه یادگیری انتقالی و کاربرد عملی بیان می‌کند. مولیس و همکاران^۶ (۲۰۰۶: ۳۳)، نشان داد که سه عامل خانه، مدرسه و کلاس از جمله عوامل بیرونی هستند که بر پیشرفت سواد خواندن دانش‌آموزان تأثیر دارد.

فرضیه دوم تحقیق مبتنی بر این بود که اجرای طرح مدرسه خوانا منجر به بهبود عملکرد نوشتن دانش‌آموزان پایه چهارم ابتدایی می‌شود. دانش‌آموزان گروه-های آزمایش که مهارت نوشتن خود را در ابعاد درست‌نویسی، زیبانویسی، بیان افکار، احساسات و خواسته‌ها و نگارش خلاق و انتقادی با استفاده از طرح خوانا یاد

1. Vellutino
2. Fletcher
3. Snowling
4. Scanlon
5. Moore
6. Mullis et al

گرفته بودند، نسبت به دانش‌آموزان گروه گواه، نمرات بالاتری در آزمون عملکرد نوشتن کسب کردند.

مهم‌ترین نیاز تربیتی کودک زبان‌آموزی است. با ورود به مدرسه است که کودکان مهارت‌های تازه را از قبیل خواندن و نوشتن فرا می‌گیرند. کودک برای خواندن و نوشتن باید آمادگی داشته باشد. منظور از آمادگی این است که کودک از نظر مهارت‌های زبان‌آموزی تحت آموزش و اصلاح خوب شنیدن، سخن‌گفتن و از نظر سوادآموزی در مراحل اولیه خواندن و نوشتن قرار گیرد. به‌عنوان مثال، یکی از شرایط ضروری برای کسب مهارت دست‌نویسی این است که کودک بتواند برخی از حرکات هماهنگ بین دست و چشم را به‌خوبی انجام دهد و قبل از یادگیری نوشتن حروف لازم است کودکان در گرفتن مداد و نوشتن، قوت دست پیدا کرده باشند؛ یعنی توانایی تقلید شکل‌ها و صورت‌های مختلف حروف را کسب کند (صفر پور، ۱۳۷۶: ۴۲).

بر طبق نظریه رشد مهارت نوشتن هندرسون^۱ (۱۹۹۹: ۴۱)، رشد این مهارت شامل پنج مرحله می‌شود: ۱. مرحله قبل از سوادآموزی^۲: در این مرحله نوشتن کودک شامل خط‌خطی، نقاشی و نوشتن برخی حروف است. در طول این مرحله کودک مفاهیمی چون تمایز بین نوشتار و نقاشی، جهت‌مندی خط (اینکه خطی مانند فارسی، از راست به چپ پردازش می‌شود و از بالا به پایین است) و پایه‌های آگاهی واجی را می‌آموزد. ۲. مرحله نام‌گذاری حروف^۳: در این مرحله، آگاهی واجی کودک گسترش می‌یابد و اصل الفبایی را در نوشتن خود به کار می‌برد. نوشتارهای اختراعی کودک در این مرحله بر اساس نام حروف است. منظور از نام حروف شباهت آوایی بین صدا و نام آن می‌باشد. ۳. مرحله الگوهای درون‌واژه‌ای^۴: در این مرحله الگوهای خطی مانند الگوهایی که در استفاده از واژه‌های کوتاه و بلند دخیل هستند، آموخته می‌شوند. علاوه بر این، کودک از اصل معنایی در نوشته‌های خود

-
1. Henderson
 2. Preliterate stage
 3. Letter – name stage
 4. Within-word patterns stage

استفاده می‌کند. ۴. مرحله پیوند هجایی^۱: در این مرحله، اصل مضاعف‌سازی و توجه به الگوهای حاضر در هجاهای دارای تکیه و بدون تکیه آموخته می‌شود. ۵. مرحله ثبات اشتقاقی^۲: در این مرحله، کودک ریشه‌های واژه‌ها و اشتقاق‌های آن‌ها را می‌آموزد و از این دانش به‌خوبی و به گونه‌ای با ثبات استفاده می‌کند. به نظر می‌رسد این مراحل رشد نوشتن کودک را بدون توجه به توانایی زبانی آن‌ها توصیف می‌کند. مونتسوری (صمدی، ۱۳۸۷: ۶۷) معتقد است تمایلی در سنین چهار و پنج‌سالگی (افزایش میل به خط‌خطی کردن و رسم تصاویر و اشکال مختلف) در کودک نمایان می‌شود که از چنین گرایشی برای پرورش مهارت نوشتن می‌توان بهره گرفت.

از آنجایی که بهبود و پیشرفت سواد خواندن و نوشتن دانش‌آموزان از وظایف اصلی نظام‌های آموزشی کشورهاست، ارتقای این مهارت، به‌عنوان یکی از نتایج و پیامدهای قطعی نظام‌های آموزشی بایستی به گونه‌ای باشد که دیگر نیازی به برنامه‌های تکمیلی سواد خواندن و نوشتن نباشد.

فرضیه سوم تحقیق مبتنی بر این بود که اجرای طرح مدرسه خوانا منجر به ارتقای آداب و مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان پایه چهارم ابتدایی می‌شود. دانش‌آموزان گروه‌های آزمایش که مهارت‌های زندگی را در قالب طرح خوانا یاد گرفته بودند، نسبت به دانش‌آموزان گروه گواه، نمرات بالاتری در آزمون مربوطه کسب کردند. نتایج این یافته با نتایج پژوهش رنجبری و افرشته (۱۳۹۹) همسویی دارد. اما پرتو (۱۳۹۴)، در پژوهش خود با عنوان «بررسی اثربخشی برنامه آموزش مهارت‌های زندگی بر بهبود خودکارآمدی و جرئت‌ورزی در دانش‌آموزان پایه اول متوسطه» نشان داد که برنامه اجرا شده درس‌آموزش مهارت‌های زندگی به دلیل ضعف و کاستی‌های اساسی در زمینه برنامه اجرا شده و صلاحیت و ویژگی‌های معلمان، فاقد تأثیر معنادار در ارتقای جرئت‌ورزی و خودکارآمدی دانش‌آموزان است. بسیاری از دانش‌آموزان در رویارویی با مسائل زندگی فاقد مهارت‌ها و توانایی‌های لازم هستند و آموزش‌های سنتی و مرسوم در قالب یادگیری‌های درون

1. Syllable juncture stage
2. Syllable juncture stage

مدرسه‌ای نتوانسته‌اند آن‌ها را در حل مسائل زندگی یاری کنند (گلیک^۱، ۲۰۱۶: ۳۸). فقدان مهارت‌ها و توانایی‌های عاطفی، روانی و اجتماعی، افراد را در مواجهه با مسائل و مشکلات آسیب‌پذیر نموده و آن‌ها را در معرض اختلالات روانی، اجتماعی و رفتاری قرار می‌دهد. آموزش رسمی مهارت‌های زندگی به کودکان، نوجوانان و سایر افراد جامعه به دلیل اهمیت آن‌ها مورد قبول قرار گرفته است و امروزه بخشی از برنامه‌های درسی سطوح گوناگون تحصیلی با هدف افزایش توانایی‌های روانی و اجتماعی دانش‌آموزان به آموزش این مهارت اختصاص یافته است (اشنایدر و زیمن^۲، ۲۰۱۸: ۲۸۷)؛ بنابراین، یادگیری آداب و مهارت‌های زندگی خشت اول زندگی اجتماعی افراد محسوب می‌شود و آینده تحصیلی و اجتماعی فرد را تضمین می‌کند.

معاونت آموزش ابتدایی امیدوار است در اثر اجرای طرح خوانا در مدارس در:

کوتاه‌مدت: نتایج این طرح سبب بهبود و ارتقای مهارت‌های چهارگانه زبانی و آداب و مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان گروه نمونه (نتایج مستقیم) و یادگیری‌های دروس دیگر (نتایج غیرمستقیم) شود و راهکاری بومی و ملی برای ارتقای این مهارت‌ها ارائه شود. میان‌مدت: با اجرای طرح در جامعه آموزش ابتدایی، جایگاه جمهوری اسلامی ایران در آزمون بین‌المللی سواد خواندن و نوشتن ارتقا یابد و دانش‌آموزان ایرانی به جایگاه واقعی خود در سطح جهانی دست پیدا کنند.

بلندمدت: دستاوردهای این طرح باعث تقویت زبان ملی در مناطق دوزبانه، توسعه عدالت آموزشی و تربیتی و تقویت هویت اسلامی - ایرانی در کشور شود و کشور با دانش‌آموختگانی فرهیخته از نظر تحصیلی و اجتماعی به سمت آینده حرکت کند.

این تحقیق نیز مانند سایر پژوهش‌ها، با محدودیت‌هایی مواجه بود که از آن جمله، موارد زیر می‌باشد:

۱- یکی از محدودیت‌های این پژوهش روش نمونه‌گیری است که به‌جای انتساب تصادفی آزمودنی‌ها به گروه‌ها، خود کلاس‌ها به‌عنوان واحد نمونه‌گیری انتخاب شده‌اند. به‌عبارت‌دیگر، چنین نمونه‌گیری تحقیق را به‌صورت نیمه‌تجربی در می‌آورد. چنان‌که تحقیقات کاملاً تجربی صورت گیرد، کنترل اعمال شده نیز به‌صورت

1. Gilak

2. Schneider & Zimman

قابل ملاحظه‌ای افزایش خواهد یافت. همچنین، حجم نمونه، محدود به یک پایه تحصیلی و در مدت زمان محدود سه ماه است.

۲- بررسی تأثیر اجرای طرح خوانا بر مهارت‌های خواندن، نوشتن و مهارت‌های زندگی تنها محدود به پایه چهارم مدارس مجری طرح بوده، بنابراین محقق نتوانسته تأثیر این طرح را در سایر پایه‌ها بررسی نماید و یا نمونه‌گیری را از بین همه مدارس به عمل آورد.

۳- چون این پژوهش درباره دانش‌آموزان مقطع ابتدایی صورت گرفته است، به مقاطع دیگر تحصیلی قابل تعمیم نیست.

باتوجه به اینکه تأثیر اجرای این طرح در پیشبرد اهداف آموزشی در این پژوهش مشخص گردیده، پیشنهادهای کاربردی زیر در راستای اجرای بهتر و بیشتر آن ارائه می‌گردد:

۱. آموزگاران دوره ابتدایی در کلاس‌های درس صرفاً به آموزش خواندن و نوشتن نپردازند، بلکه در کنار این مهارت‌های مهم به تقویت مهارت‌های مغفولی مانند گوش‌دادن و صحبت کردن نیز توجه کنند.

۲. باتوجه به اهمیت آموزش مهارت‌های زندگی، لازم است تا آموزگاران دوره ابتدایی در کنار آموزش مهارت‌های زبانی به تلفیق مهارت‌هایی مانند ادب، جرئت‌ورزی و مسئولیت‌پذیری در دروس مختلف مبادرت ورزند.

۳. باتوجه به اینکه یکی از خرده مهارت‌های مهم خواندن، درک مطلب است، انتظار می‌رود که آموزگاران دوره ابتدایی با لحن خوانی داستان‌ها و متون مختلف یا پخش فایل صوتی مربوط به دروس مورد نظر، به رشد درک مطلب شاگردان کمک کنند.

۴. باتوجه به اینکه رشد مهارت نوشتن شاگردان در پایه‌های مختلف صرفاً محدود به انشائونویسی و جمله‌سازی نیست، انتظار می‌رود که آموزگاران دوره ابتدایی دانش-آموزان را علاوه بر رونویسی دروس به نگارش نوشتار توصیفی، داستانی و گزارشی تشویق نمایند.

۵. باتوجه به اهمیت خواندن انتقادی در این طرح، بهتر است معلم هنگام تدریس دروس مختلف مانند فارسی، هدیه‌های آسمان، تفکر و پژوهش و ... در حین ارائه

داستان یا در انتهای آن، از شاگردان بخواهد تا پیشنهادها و انتقادات خود را نسبت به وقایع و عناصر داستان ابراز نمایند.

۶- معلمان با به‌کارگیری رویکرد تلفیقی، اهتمام به تقویت مهارت‌های زبانی به فراخور در برنامه‌های درسی مختلف داشته باشند.

۷- معلمان با به‌کارگیری رویکرد تلفیقی، سعی به درهم آمیختن موضوعات مجزا و برقراری ارتباط بین اجزاء متکثر و جدا از هم یادگیری داشته باشند.

۸- جهت آشنایی عوامل اجرایی و معلمان با بسته تحولی مدرسه خوانا، همایش‌های علمی و منطقه‌ای و دوره‌های ضمن خدمت با رویکرد تلفیقی، مشارکتی و مدرسه محور برگزار گردد و مطالب آموزشی در این زمینه غنی‌تر گردند.

۹- برنامه‌ریزان درسی در طراحی برنامه‌های درسی از تجربیات معلمان در اجرای این طرح استفاده و متولیان آموزش و پرورش شرایط لازم برای اجرای مؤثرتر این طرح در نظام آموزشی و مدارس را فراهم نمایند.

۱۰- همکاری و مشارکت معلمان با یکدیگر؛ معلمان می‌توانند با مشارکت یکدیگر، مسائل و سؤالاتی را که در حین اجرای این طرح برای آنان پیش می‌آید، به بحث بگذارند و راه‌حل‌های مناسب برای آن‌ها بیابند. بنابراین آنان این حس را خواهند داشت که علاوه بر آموزش‌های رسمی که دریافت کرده‌اند، می‌توانند کمک‌های بیش‌تر از همکاران خود بگیرند. در اینجا وظیفه مدیران و مسئولان ستادی است که امکان تشکیل دادن چنین جلساتی را برای آنان تضمین کنند و حمایت‌های لازم را به عمل آورند.

منابع

اسداللهی، فاطمه، قاسمی‌زاده، علیرضا و دهقانی، یوسف (۱۳۹۵). تحلیل محتوای کتاب تعلیمات اجتماعی ششم بر اساس مؤلفه‌های سند تحول بنیادین، پژوهش در برنامه‌ریزی درسی، ۱۳(۲۳)، ۷۹-۸۱.

پاشا شریفی، حسن؛ دانش‌پژوه، زهرا (۱۳۸۳). سنجش ملی پیشرفت تحصیلی زبان فارسی؛ تعلیم و تربیت، شماره ۷۹، ۵۰-۷.

پرتو، مسلم (۱۳۹۴). بررسی اثربخشی برنامه آموزش مهارت‌های زندگی بر بهبود خودکارآمدی و جرئت‌ورزی در دانش‌آموزان پایه اول متوسطه. فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره ۱۲۲، ۱۷۰-۱۴۵.

جوادپور، محمد؛ عزیزی، پروین؛ نوروززاده، رضا (۱۳۹۳). میزان تحقق اهداف مهارت‌های زندگی در دانش‌آموزان دوره ابتدایی. پژوهش‌های آموزش و یادگیری (دانشور رفتار)، ۲۱(۴)، ۱۲۸-۱۱۳.

رنجبری، الهام (۱۳۹۹). تأثیر طرح خوانا بر پیشرفت تحصیلی و خلاقیت دانش‌آموزان ابتدایی شهر بندرعباس. سومین همایش ملی پژوهش‌های حرفه‌ای در روان‌شناسی و مشاوره (با رویکرد از نگاه معلم).

رنجبری، الهام، رنجبری، الناز و افراشته، حلیمه (۱۳۹۹). تأثیر طرح خوانا بر پیشرفت تحصیلی و خودکارآمدی دانش‌آموزان ابتدایی شهر بندرعباس. سومین همایش ملی پژوهش‌های حرفه‌ای در روان‌شناسی و مشاوره (با رویکرد از نگاه معلم).

سازمان بهداشت جهانی (۱۳۷۷). برنامه آموزشی مهارت‌های زندگی، ترجمه نوری قاسم‌آبادی و محمدخانی. تهران: معاونت امور فرهنگی و پیشگیری سازمان بهزیستی کشور.

سلسبیلی، نادر (۱۳۹۸). ارزشیابی برنامه درسی فارسی دوره اول ابتدایی در سطح برنامه درسی اجرایشده، فصلنامه مطالعات برنامه درسی ایران، سال چهاردهم، شماره ۵۵، ۱۷۶-۱۴۱.

صفر پور، عبدالرحمان (۱۳۷۶). آموزش مهارت‌های زبانی (پاسخ به پرسش‌های معلمان). تهران: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی (مدرسه).

صمدی، سید علی (۱۳۸۷). ماریا مونته سوری (نظام نوین تربیتی و آموزشی کودکان). تهران: انتشارات دانژه

عباسی، زهرا؛ دانشگر، مریم و خسروی، امین (۱۳۹۸). تحلیل مشکلات خواندن دانش‌آموختگان نظام متوسطه شهر تهران بر اساس داده‌های آزمون امز، دوماهنامه علمی پژوهشی، ۱۰(۶)، ۲۰۴-۱۷۳.

کبیری، مسعود؛ کریمی، عبدالعظیم و بخشعلی زاده، شهرناز (۱۳۹۸). یافته‌های ملی پرلز ۲۰۱۶: آموزش و یادگیری خواندن در سطح ملی و بین‌الملل. تهران: منادی تربیت

معاونت آموزش ابتدایی (۱۴۰۰). چارچوب کلی و شیوه‌نامه اجرایی طرح خوانا وزارت آموزش و پرورش ایران

ولدوند، ناهید (۱۳۸۹). بررسی رابطه بین متغیرهای ویژگی‌های شغلی معلم با پیشرفت سواد خواندن دانش‌آموزان پایه چهارم ابتدایی بر اساس داده‌های پرلز ۲۰۰۰. دانشگاه تربیت‌معلم، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی.

یوسفی، ربابه؛ صمدی، پروین (۱۳۹۶). میزان موفقیت برنامه درسی آداب و مهارت‌های زندگی اسلامی بر کسب مهارت حل مسئله دانش‌آموزان، پژوهش در برنامه‌ریزی درسی، ۱۴(۵۲)، ۱۴۱-۱۵۳.

- Gilak, M. (2016). Life skills training. **Journal of Peivand**, 25(318), 36-42.
- Henderson, R. (1999). **Teaching spelling**. Boston. Houghton Mifflin.
- Lee, M. J., Wu, W. C., Chang, H. C., Chen, H. J., Lin, W. S., Feng, J. Y., & Lee, T. S. H. (2020). Effectiveness of a school-based life skills program on emotional regulation and depression among elementary school students: A randomized study. **Children and Youth Services Review**, 118, 1-9.
- Matthew, M. Kurtz, J. C. Seltzer, M. F. Dana, S. Bruce, E. W. (2015). Predictors of change in life skills in schizophrenia after cognitive remediation, **Schizophrenia Research**, 107(2-3), 267-274.
- Moore. (2008). **Reading in Science: Why, What, and: Reading Literacy Study Iscnet**. terc. edu/ do. cfm/paper/ 8084/ show/ use_set-biblio, Page2.
- Mullis, Ina. V. S., Kenedi, Ann M., Martin, M. O., sainsbu, M. (2006). **Assessment Frame Work and Spesifications**, Timss & Pirls International Study Center, 1-107.
- Schneider P, Zimman WF. (2018). Need assessment about life skill training programs in Germanian, **Journal school psycho**, 4, 281-294.
- Vellutino, F. R., Fletcher, J. M., Snowling, M. J., & Scanlon, D. M. (2004). Specific reading disability (dyslexia): What have we learned in the past four decades? **Journal of Child Psychology and Psychiatry**, 45, 2-40.
- World health organization. (2014). **Global status report on alcohol and health**. Available online at <http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/112736/1/9789240692>.

پیوست مقاله

نمونه‌ای از فعالیت طرح خوانا

متن درس آرش کمانگیر

نمونه طرح درس مربوط به طرح خوانا (درس ۶ فارسی چهارم)

<p>مهارت خواندن خرده مهارت (درک مطلب)</p>	
<p>پایه تحصیلی: چهارم *** کتاب درسی: فارسی *** درس: ۶ (آرش کمانگیر) مهارت زبانی: خواندن *** خرده مهارت زبانی: درک مطلب *** مهارت زندگی: مسئولیت‌پذیری و جرئت‌ورزی</p>	
<p>هدف:</p> <p>۱. یادگیری مهارت خواندن در دانش‌آموزان ۲. یادگیری مهارت‌های مسئولیت‌پذیری و جرئت‌ورزی در دانش‌آموزان</p>	
<p>آماده‌سازی</p>	<p>*وسایل و رسانه‌های آموزشی: تصاویر کتاب و لوح فشرده کتاب گویا، صوت شعر داستان آرش کمانگیر، فایل صوتی درس، تصاویر حماسی و... *حضور و غیاب و برقراری ارتباط عاطفی با دانش‌آموزان *ارزشیابی تشخیصی: پرسیدن سؤالاتی درباره اطلاعات دانش‌آموزان درباره شاهنامه، داستان‌های حماسی، اسامی پهلوانان و شخصیت‌های شاهنامه و... *ایجاد انگیزه: معلم با خواندن یا بارگذاری صوتی داستان‌های حماسی به‌ویژه شاهنامه و نیز نشان دادن تصاویر مربوط به موضوع درس، دانش‌آموزان را تشویق می‌کند تا درباره آن بحث و گفتگو کنند.</p>

<p>۱. معلم از متن درس آرش کمانگیر سؤالاتی را طراحی کرده و همراه خود به کلاس درس می‌آورد. سؤالاتی که پاسخگویی به آن‌ها نیازمند درک مطلب دانش‌آموز درباره موضوع یا متن درس است.</p> <p>۲. معلم فایل صوتی درس آرش کمانگیر را برای دانش‌آموزان پخش می‌کند و یکبار متن درس را با صدای بلند می‌خواند و از دانش‌آموزان می‌خواهد که با دقت به متن و جزئیات آن گوش دهند، سپس دانش‌آموزان متن درس را چند بار با دقت بخوانند و جزئیات و نکات مهم آن را درک کنند.</p> <p>۳. دانش‌آموزان ابتدا با دقت به متن و جزئیات آن گوش می‌دهند، سپس متن درس را با دقت مطالعه می‌کنند.</p> <p>۴. معلم از متن درس سؤالات زیر را سؤال به سؤال می‌پرسد:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ موضوع اصلی درس چیست؟ ✓ شرایط ایرانیان در برابر تورانیان چگونه بود؟ ✓ چرا آرش با اینکه می‌دانست بعد از پرتاب تیر خواهد مرد، این کار را پذیرفت؟ ✓ اگر آرش پرتاب تیر را نمی‌پذیرفت چه اتفاقی می‌افتاد؟ ✓ به نظر شما دلیل موفقیت آرش چه بود؟ ✓ نویسنده در این درس به چه چیز مهمی تأکید دارد؟ <p>۵. دانش‌آموزان با یادآوری متن (که از فایل صوتی شنیدند و خود مطالعه کردند) پاسخ سؤالات را می‌نویسند یا بیان می‌کنند. ۶. معلم با بررسی پاسخ‌های دانش‌آموزان به آن‌ها بازخورد مناسب می‌دهد.</p>	<p>ارائه درس جدید ارزشیابی تکوینی</p>
<p>معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد با مراجعه به کتابخانه شهر، مدرسه یا منزل داستانی از داستان‌های شاهنامه یا داستان‌های مهم حال حاضر کشور را انتخاب و مطالعه نمایند و به سؤالات زیر پاسخ دهند.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ موضوع داستان چیست؟ ✓ در داستان چه اتفاقاتی رخ داد؟ ✓ نتیجه داستان چی بود؟ ✓ 	<p>تکلیف مهارت‌محور</p>